

Medresetüzzehra Öğretisinde Metodolojik Yaklaşım

Abdullah Adıgüzel

(Doç. Dr. Düzce Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Özet

Eğitim; şevk, istek ve gönüllülük işidir. Eğitimde isteksizliğe, şevksizliğe ve tembelliğe neden olan öğretim yöntemlerinden kaçınılması ve günümüzde en çok tercih edilen, tartışma, müna-zara, temsil, hikâye, örnek olay ve soru cevap gibi öğretim yön-temlerinin benimsenmesi Medresetüzzehra öğretisinin metodo-lojik temelini oluşturmaktadır. Ayrıca olay ve olguları anlama-da akıl yürütme biçimleri olan induksiyon ve dedüksiyon yak-laşımının yanısıra benzetme ve ilişkilendirme görevini üstle-nen metaforik yaklaşımlar da Medresetüzzehra modelinde öğre-tim yaklaşımları olarak yerini almaktadır. Öğretme ve öğrenme sürecine bireyin aktif katılımını sağlayan bu öğretim yöntemle-ri, aynı zamanda bireyin eleştirel, yansıtıcı, oluşturmacı ve ya-pılandırmacı düşünme becerilerinin gelişimine önemli derece-de katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan öğretmenin nitelikli, adil, dürüst ve demokrat bir anlayışa sahip olması, öğrencinin ken-dini hür hissetmesi, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade ede-bilmesi açısından önemlidir. Eğitimde öğrenciye kazandırılacak olan bilgi, beceri, tutum ve değerler toplumsal gerçekleri yansıt-ma özelliğine sahip olmalıdır. Öğrenci eğitim sürecinde gerçek hayatın kendisini görmeli, olay ve olgulara vakıf olmalıdır. Bu

Eğitim,
medeniyetlerin
teşekkülü,
insanlığın
tekâmülü ve
bireylerin
terakkisini
sağlayan son
derece önemli
ve en temel
faktörlerden
birisidir.

amaçla eğitimde proje ve sorun temelli öğretim yaklaşımlarının etkin olarak kullanılması kalite ve verimliliği artıracaktır. Ayrıca gelişme ve ilerlemenin önündeki engeller ve bu engellerin üstesinden gelme yollarına ilişkin telkinler ve tavsiyelerde modelde önemsenmiştir. Bu bağlamda ders içeriklerinin öğrenci seviyesine uygun olması, öğretmenin öğrenci seviyesini dikkate alarak dersini işleme Medresetüzzehra eğitim modelinde belirtilen önemli ayrıntılar olmuştur.

Anahtar kelimeler

Medresetüzzehra, eğitim, öğretim, yöntem, yaklaşım

Giriş

Eğitim, medeniyetlerin teşekkülü, insanlığın tekâmülü ve bireylerin terakkisini sağlayan son derece önemli ve en temel faktörlerden birisidir. Tarihi süreç içerisinde kurulan medeniyetlere ve bu medeniyetlerin varlığını devam ettirme çabalarına baktığımızda eğitimin hep en etken faktör olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde eğitim kurumlarının itibarsız ve işlevsiz kaldığını gören Nursî, çok yönlü, işlevsel ve İslam'a yakışır bir eğitim modelinin hayalini kurmuştur. “*Ellî beş yıllık gaye-i hayalim ve tam elli beş senedir Risale-i Nur'un hakaikına çalıştığım gibi ona da çalışmışım*” (Emirdağ Lahikası II, 1994) diye belirttiği hayalindeki eğitim modelini Medresetüzzehra olarak isimlendirmiş ve tanımlamıştır. Nursî'nin çok istemesine rağmen Medresetüzzehra idealî çeşitli engeller yüzünden bugüne kadar somut ve cismani olarak gerçekleşmemiştir. Ancak Risale-i Nur eserlerinin dünya dillerine çevrilmiş olması, dünyanın her tarafında yaygın olarak okunması ve bu eserler etrafında kümelenen Risale-i Nur hareketinin çalışmalarıyla Medresetüzzehra idealinin yaygın olarak dünyanın her tarafında manen gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Aynı şekilde Nursî, aslında kurmayı düşündüğü eğitim modelinde, gerçekleştirmeyi hayal ettiği eğitim uygulamalarını kendi eğitim hayatında yaşamış ve gerçekleştirmiştir. Böylece Medresetüzzehra idealinin iki farklı şekilde gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Nursî'nin Medresetüzzehra'ya ilişkin hayalini Akçe (2013) şöyle yorumlamıştır. Allah (C.C.) Bediüzzaman'ın fiilî ve kavli duasına cevap vermiş ve daha yüksek bir tarzda kabul etmiştir. Böylece dünya sathını bir mektebe çevirme istidadında bulunan ve Medresetüzzehra misyonunu kendine rehber edinmiş, madde ile manayı, akıl ile kalbi, maharet ile salahati bünyesinde barındıran, himmeti pervaz etmiş çift kanatlı milyonlarca talebeyi ihsan etmek suretiyle Bediüzzaman'ın bu rüyası gerçekleşmiştir. Aslına bakarsanız bugünkü Batı dünyasının, kilisenin eğitim ve ahlak anlayışına dayalı olarak birey kabiliyetlerini ruhen ve bedenen geliştirmeye çalışması

Medresetüzzehra modelinin dünyaya yansımalarının numunelerinden başka bir şey değildir. Aksi durumda, bir eğitim modeli bireyi maddî ve manevî yönleriyle ele alıp incelemiyorsa, kalbe ve akla aynı anda hitap etmiyorsa eksik kalır. Böyle bir eğitim; birey, aile ve toplumun maddî ve manevî gelişimini, saadet ve muhabbetini, şefkat ve merhametini temin edemeyeceği gibi bireyin yetenek ve meziyetlerini de keşfedip geliştiremez. Nitekim Nursî, mealen “*İnsan, akıl ve kalp boyutunda eğitilmelidir*” diyerek eğitimde bu bütünlüğün önemini vurgulamıştır. Ona göre, eğitimin temelinde, bireyi Allah’a muhatap etmeyi, ona dünya ve ahiret saadetinin yollarını, Müslümanlar arasında vahdet, uhuvvet, tesanüt ve muhabbetin te’sis ve teminini esas alan faaliyetler yer almalıdır (Tarihçe-i Hayat, 1990).

Nursî, bir din âlimi olmasına rağmen, fen ve pozitif ilimlere karşı büyük bir yakınlık göstermiş ve desteklemiştir. Böylece, bu asrın eğitim anlayışına akıl, ilim ve fennin hâkim olduğuna dikkatleri çekmiş ve işlevsizleşen ve itibarsızlaşan dönemin medreselerini günümüz eğitim anlayışına göre yeniden düzenlenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu düzenlemede medreselerde okutulan din bilimlerini fen ilimleriyle barıştırmış ve ikisinin bir arada dengeli bir şekilde okutulacağı orijinal bir eğitim anlayışı olan Medresetüzzehra modelini sunmuştur. Medresetüzzehra modelin ile ilgili olarak da; ilmin nasıl tahsil edileceği konusundan tutun, uygulanacak eğitim programlarına, kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerinden tutun, öğretmen niteliklerine, alınacak öğrencilerin sahip olması gereken temel özelliklerden tutun, öğretim ortamlarının nasıl düzenleneceğine kadar çok ayrıntılı tanımlamalar yapılmıştır.

Nursî, insanın eşref-i mahlûkat olarak mükemmel şekilde yaratıldığına, maddî ve mânevî pek çok duygularla donatıldığına dikkat çeker. İnsana çok geniş ve umumi istidat ve kabiliyetlerin verildiğini, onda nihaysiz arzuların ve isteklerin bulunduğunu (Sözler, 2001) hesaba katarak eğitimde bireysel farklılıkların varlığına ve dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmıştır. Burada, insanın nihaysiz arzulara ve duygulara, çok geniş ve çeşitli yeteneklere farklı düzeylerde sahip olduğunu yani insanların; ilgi ihtiyaç, merak, güdü, yetenek ve beklenti gibi temel özellikler itibarıyla birbirinden farklı olduğu belirtilerek, öğrenme etkinliklerinin bu farklılıklara göre düzenlenmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Aynı şartlarda aynı dersi aynı hocadan alan bir grup öğrencinin aynı düzeyde bir öğrenmeyi gerçekleştiremediğini gören Nursî, eğitimde bireysel farklılıkları, özellikleri ve yetenekleri dikkate alarak farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasının önemini, “*Bir adam müstaid ve kabil olduğu şeyi terk ve ehil olmadığı şeye teşebbüs ederse*”, “*Şeriat-ı hilkate büyük bir itaatsizlik etmiş olur*” (Muhâkemât, 2001) ifadesiyle açıklamıştır.

Eğitimin insanın şahsî ve toplumsal hayatında tesirli olabilmesi için, onun ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun olması, onu müspet bir yöne kanalizetmesi ve insanın aklına, kalbine, his ve ruh âlemine hitap etmesiyle birlikte yeteneklerine de uygun olması gerekmektedir. 1980’li yılların sonunda insanlardaki bireysel farklılıklar üzerinde çalışan Amerikalı bilim insanı Gardner, insanlarda sekiz farklı zekâ alanı bulunduğunu, her bir zekâ ala-

Eğitimin insanın şahsî ve toplumsal hayatında tesirli olabilmesi için, onun ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun olması, onu müspet bir yöne kanalizetmesi ve insanın aklına, kalbine, his ve ruh âlemine hitap etmesiyle birlikte yeteneklerine de uygun olması gerekmektedir.

*Risale-i Nur
öğretisinde
bireye, gruplara
ve topluluklara
yapılan hitap
biçimi, grup
ve topluluğu
oluşturan
bireylere ayrı ayrı
ve bireysel olarak
tesir etmektedir.
Bu öğretilerde,
hedef kitlenin
büyüklüğü önemli
değildir.*

nının aslında insanın farklı bir yeteneğini temsil ettiğini, baskın zeka alanının bireyden bireye farklılık göstermesi nedeniyle yeteneklerinin de farklı olduğunu ve öğretme-öğrenme süreçlerinde bu farklılıkların dikkate alınarak farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması gerektiğini ortaya koymuştur (Gardner, 2009). Bu bağlamda Nursî, eğitimde şevksizlik ve isteksizlik hissi veren öğretim yöntemlerinden kaçınılmasını, tam tersine öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif kılacak, merakı kamçılayacak ve bireysel farklılıklarına hitap edecek münazara, soru cevap ve temsil gibi öğretim yöntemlerinin kullanılmasını önermektedir. Ayrıca eğitimde öğrencinin kendini hür hissetmesi ve aklına gelen her soruyu sorabilmesinin çok önemli olduğuna vurgu yapılarak, öğrencilerin yapıcı tartışmalar yapmaları teşvik edilmiştir (Şahiner, 1991).

Eğitimde Geleceğin İnşası ve İletişim

Siz eğitimde bireye ne sunarsanız, birey de size ve topluma onu verecektir. Hazırladığınız öğretim ortamı, verdiğiniz uyarıcılar ve telkinler, kullandığınız iletişim biçimi gelecekte toplumu oluşturan bireylerin nasıl bir kişilik profiline sahip olacağı konusunda size fikir verir. Bu bağlamda eğitimde kullandığınız yöntem ve teknikler size gelecek hakkında tahminde bulunma, kestirme ve yorumda bulunma imkanı sunmalıdır. Dolayısıyla yanlış eğitsel uygulamalarla istenmeyen toplumsal bir yapıya ulaşılacağı gibi, doğru ve istedik eğitsel uygulamalarla arzu edilen bir toplum oluşturulabilir. Bu durumun farkında olan Nursî, mevcut eğitim uygulamalarıyla gelecekte oluşacak birey ve toplum profiline ilişkin doğru tahminlerde bulunmuştur. Nursî bir eğitim kurumunun bahçesinde gördüklerine dayalı olarak geleceğe ilişkin endişesini ve tahmini gizleyememiştir. Bu deneyim bir eğitim modelinin oluşturulmasında ve modele ilişkin kavramsal çerçevenin yapılandırılmasında önemli bir gerekçe olarak görülmüştür. Burada uygun öğrenme ortamlarının oluşturulması ve etkili iletişim becerileri olmak üzere iki önemli faktörün dikkate alındığı görülmektedir.

Risale-i Nur öğretisinde bireye, gruplara ve topluluklara yapılan hitap biçimi, grup ve topluluğu oluşturan bireylere ayrı ayrı ve bireysel olarak tesir etmektedir. Bu öğretilerde, hedef kitlenin büyüklüğü önemli değildir. Hitap o kadar etkilidir ki hedef kitledeki her bir birey hitabın kendisine yapıldığı hissine kapılır. Çünkü hitap bireye/bireysel olarak yapılır. Örneğin Risale-i Nur öğretisinde; "*Ey kardeş, ey kardeşim, nefsimle beraber dinleyen kardeşim, ey bedbakt nefsim, ey gafil nefsim, ey dostum, ey arkadaş vb.*" en çok tercih edilen hitap biçimleri olmuştur. Özellikle öğretim sürecinin başında öğrencinin dikkatini çekmek, güdülemek ve öğrencinin duyuşsal hazır bulunuşluğunu artırmak açısından bu hitap biçimi önemlidir. Çünkü doğrudan bireyi muhatap alarak öğretim sürecine başlamak bireye öğrenme sorumluluğunu yüklemektir. Bu da bireyi eğitimde daha aktif kılacağı gibi öğrenmek için daha fazla çaba sarf etmesini sağlayacaktır. Dikkat çekmek öğretim sürecinin en önemli giriş etkinliği ve öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği önemli davranış formlarındandır. Yine bireye yönelik hitap biçimi bireyi eğitimin

hedeflerinden haberdar ettiği gibi öğretilcek konunun önemini de vurgular. Bilişsel, duyuşsal ve biyolojik olarak hazır bulunuşluk durumu yeterli düzeye getirilmiş olan bireylerin bilgiyi öğrenmesi ve belirlenen hedeflere ulaşması kolaylaşmakta ve öğrenilen bilginin kalıcılığı artmaktadır. Ayrıca öğretme öğrenme sürecinde öğretmenin öğrencisini doğrudan bireysel olarak muhatap alması ve onu bir değer olarak görmesi etkili bir eğitsel davranıştır. Çünkü uygun olmayan ve plansız bir hitap biçimi öğrencinin damarına dokunup aksi tesir yapabilir. Böylece bırakın istenilen düzeyde bir öğrenmenin gerçekleşmesi, öğrenmeye karşı olumsuz ve düşmanca tavırlar da oluşabilir. Böyle bir durumun olmaması için Nursî bazen kendi nefsinin muhatap alarak insanlara hitap etmiştir. Bu yaklaşım çok önemli bir iletişim tekniğini ortaya koymaktadır.

Bu iletişim tarzında yanlış ve istenmeyen durumların merkezine kendi nefsinin alarak olumlu ve istenilen davranış ve söylemlerin hedef kitlede oluşması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu tarzının doğal, samimi ve fitrata uygun olması ve lisan-ı muhabbet olarak bilinen sevgi dilinin doğru kullanılması da onu etkili kılmaktadır. Öte yandan muhatabını çok iyi dinleyen, gözlemleyen ve anlamaya çalışan Nursî, empatik iletişim becerileri yüksek olan birisidir. İnsanların duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışarak onların kafalarındaki sorunları ve tereddütleri gidermeye çalışan Nursî'nin duygusal okuryazarlık becerilerinin de güçlü olduğu bilinmektedir. Ertuğrul, deneyimlerine dayalı olarak Risale-i Nur öğretim dilini şöyle açıklamaktadır. Eğitimde kullanılan dilin açık, anlaşılır ve net olması da önemlidir. Talebe verilen derslerin, talebenin yaşına ve ilmi olgunluk durumuna uygun olması gerekir. Derslerin sırf ilmî lisanla değil, talebenin anlayabileceği dille ve anlamlı basit cümlelerle anlatılması gerekir. Gerektiğinde, örnek, teşbih ve temsillerle meseleyi akla yaklaştırma yolları aranmalı ve zihinde canlandırılarak somutlaşması sağlanmalıdır. Çünkü müşahhas misaller anlamayı kolaylaştırıcı ve öğrenilen bilginin kalıcılığını sağlayıcı sebeplerdendir (Ertuğrul, 1996).

Teşbih ve Temsillerden Hakikate

Nursî, Risale-i Nur öğretisinde teşbih, temsil ve misallerden çok sık yararlanmıştı. Öyle ki başta imani meseleler olmak üzere her meselenin herkes tarafında aklın kabul edebileceği düzeyde kolay ve net anlaşılması için bu yöntemleri etkin olarak kullanmıştır. Nursî; “*sen bir yolcusun... , sen bir seyyahsın... , gel beraber bin dört yüzyıl önceki Ceziretülaraba gidelim...*” gibi söylemleriyle bireyi temsilin içine alarak beş duyu organıyla olayları algılamasını sağlamıştır. Böylece birey temsilden hakikate geçerken meseleyi çok net bir şekil anlamış ve zihninde canlandırmış olur. Nursî, Hz. Yunus'un kıssasıyla bize suçun şahsiliğini ve adaleti öğretiyor. Burada Hz. Yunus'un kıssası bir örnek olay olarak kullanılıyor. Çünkü insanlar öğrenme etkinliklerine dahil oldukları oranda ve yeteneklerinin izin verdiği miktarda öğrenmeyi daha üst düzeyde gerçekleştirebilirler. Bu bağlamda meyveli bir ağaca benzetilen Risale-i Nur Külliyyatında herkesin boyuna göre meyve bul-

Öte yandan muhatabını çok iyi dinleyen, gözlemleyen ve anlamaya çalışan Nursî, empatik iletişim becerileri yüksek olan birisidir. İnsanların duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışarak onların kafalarındaki sorunları ve tereddütleri gidermeye çalışan Nursî'nin duygusal okuryazarlık becerilerinin de güçlü olduğu bilinmektedir.

Temsillere, hikâyelere böyle bir uyarı ile giriş yapmak öğrencinin dikkatini çektiği gibi aynı zaman dikkatlerin ders boyunca konu üzerinde yoğunlaşmasını da sağlar.

nur. Kısa boylular alt dallardaki meyveleri toplarken uzun boylular daha üst dallardaki meyvelere yetişip alabilirler. İşte her meselenin herkes tarafından anlaşılmasını isteyen Nursî bu amacını “*Şu risalelerde teşbih ve temsilleri hikâyeler suretinde yazdığımın sebebi, hem tesbil, hem hakaik-ı İslâmiye ne kadar makul, mütenasip, muhkem, mütesanit olduğunu göstermektir*” cümlesiyle ifade etmektedir. Başta İbni Sina gibi bir dâhi olmak üzere bütün Ulema-ı İslam “*Haşir bir mesele-i nakliyedir, delili nakildir, akıl ile ona gidilmez*” diye müttefikan hükmettikleri halde Nursî temsil ve teşbihlerle bu meseleyi herkesin anlayabileceği şekilde açıklamıştır (Sözler, 2001). Dâhilerin ve İslam ulemasının açıklamaktan aciz kaldıkları bir meseleyi Nursî’nin bu kadar kolay açıklamasının sırrı hiç şüphe yoktur ki kullandığı öğretim yöntem ve tekniklerinde gizlidir. Eğitimin gücü konusunda optimist düşünen Nursî’ye göre belki herkes her meseleyi aynı düzeyde anlamaz ama herkes kendi kapasitesine göre her meseleden mutlaka payına düşeni alır. Risale-i Nur öğretilerinde hedef kitlenin özellikleri; öğretim biçimini, yöntemini ve yaklaşımını etkilemektedir. Özellikle çocuklar ve gençlere hitabeden “*Küçük Sözler*” adlı eserin hemen hemen tamamında temsili hikâyecikler kullanılmıştır. Örneğin; “*İmanda ne kadar büyük bir saadet ve nimet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen... İbadet ne büyük bir ticaret ve saadet; fisk ve sefahet ne büyük bir hasaret ve helaket bulunduğunu anlamak istersen... Namaz ne kadar kıymetli ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır, hem namazsız adam ne kadar divâne ve zararlı olduğunu iki kere iki dört eder derecesinde kat’i anlamak istersen ...*” (Sözler, 2001) ve benzeri ile başlayan birçok konunun temsil, hikâye ve örnek olaylarla anlatılarak anlaşılır hale getirildiğini biliyoruz. Temsillere, hikâyelere böyle bir uyarı ile giriş yapmak öğrencinin dikkatini çektiği gibi aynı zaman dikkatlerin ders boyunca konu üzerinde yoğunlaşmasını da sağlar. Öğretim sürecinde öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla verilen teşbih, temsil ve misallerden sonra hakikatlere geçilerek delil ve ispatlarla öğrenci ikna edilmeye çalışılmıştır. Nursî, temsilden hakikate geçerken, “*Hikâyedeki sersem adamın o emin arkadaşıyla üç hakikatleri var. ...*” (Sözler, 2001) gibi geçiş cümleleriyle hakikatleri akla yaklaştırmış ve anlaşılmasını daha da kolay gele getirmiştir.

Eğitimde İkna ve İspatın Etkisi

Eğitimde söylenen her sözün, önerilen her iddianın ispatlanabilir temellere dayalı olması, bilginin anlamlılığı ve güvenilirliği açısından çok önemlidir. Nursî, eğitimde söylenen her sözü -hatta Risale-i Nur dahi olsa kalbe girmeden önce mihenge vurunuz, doğru çıkarsa kalbe girmesine izin veriniz, yanlış çıkarsa sahibine iade ediniz, mealindeki söylemi ile delile ve ispata dayanmayan bilgilere karşı bizi uyarmaktadır. Yine “*Bir delilden, bir emareden neşet etmeyen bir ihtimalin ehemmiyeti yok. Kat’i ilme şek katmaz. Yakîn-i hükmiyi sarsmaz.*” (Sözler, 2001) ifadesiyle Nursî delile dayanmayan ihtimallerin bizim kesin ve kati ilmimize tesir etmediğini belirtiyor. Bilindiği üzere günümüzde bilgi kaynakları artmış ve bilgiye ulaşma yolları çoğalmış ve kolaylaşmıştır. Bu nedenle her meseleyi herkese delilsiz sunmak ve kabul ettirmek zorlaşmıştır. Bu durumun farkında olan Nursî “*Medeni-*

lere galebe çalmak ikna iledir” (Divanı Harbi Örfi, 28) diyerek eğitimde ikna ve ispatın önemini vurgulamıştır.

Nursî, Risale-i Nur öğretisinde ikna ve ispat yöntemini çok sık kullanmıştır. Örneğin, kâinatın bir sahibi olduğu konusunu anlatırken “*Bir köy muhtarsız olmaz. Bir iğne ustasız olmaz, sahibsiz olmaz. Bir harf kâtipsiz olamaz, biliyorsun. Nasıl oluyor ki, nihayet derecede muntazam şu memleket hâkimsiz olur?*” En basitinden bir köy muhtarsız yönetilemiyorsa, küçücük bir iğne ustasız ve kendi kendine olamıyorsa o zaman bu koca kâinatın sahipsiz olması ve kendi kendine olması muhaldir. Böylece kâinatın bir sahibi olduğu fikri kabul edilmiş olur. Bu bağlamda Nursî “*Akla kapı açılır, ihtiyarı elden alınmaz*” (sözler, 2001) ifadesiyle ikna ve ispatta aklı doğru kullanmanın farklı yönlerini de bize göstermiştir. Yukarıdaki örnekte bir köy muhtarsız olmaz deniliyor, peki bir köyle iki muhtar olursa ne olur? sorusuna da Nursî şöyle cevap veriyor. “*Bir köyde iki müdür, bir şehirde iki vali, bir memlekette iki padişah bulunsa, intizam zirüzeber olur ve insicam hercümerce düşer. Hâlbuki sinek kanadından, tâ semâvat kandillerine kadar, o derece ince bir intizam gözetilmiş ki, sinek kanadı kadar şirke yer bırakılmamış*” (Sözler, 2001). Aklın doğru kullanılması durumunda ispatlanamayacak doğru mesele yoktur. Tek elden bir birliğin oluşturulması mevcudatın varlığının sürdürülebilir olduğu anlamını ifade ederken, birden fazla müdahalecinin varlığının mevcudatı kaosa sürükleyeceği ve sonuçta yok edeceği kesindir.

Nursî, hayatın anlam ve önemine ilişkin doğru bildiklerini akıl yoluyla insanlara anlatmış, deliller sunarak ispatlamış ve insanları ikna etmiştir. İkna ve ispat özellikle imanî meselelerde çok önemlidir. Şeytan ve nefsin desiselerine karşı güçlü bir direncin oluşturulması için delil ve ispata dayalı bir ikna yönteminin kullanılması gerekmektedir. Bu bağlamda Nursî, dedüksiyon ve indüksiyon dediğimiz iki akıl yürütme biçimini de etkin olarak kullanmıştır. “*Sivrisineğin gözünü halkeden, güneşi dahi O halketmiştir...*” sözü tüme varım yoluyla akıl yürütmenin çok güzel bir örneğidir. Ayrıca Risale-i Nur’da kâinat tanımlanırken insandan kâinata doğru bir akıl yürütme var ya da insan tanımlanırken kâinattan insana doğru bir tanımlama var. Yani insan kâinatın bir misali musağğarı, kâinat da insanın büyütülmüş hali olarak açıklanıyor ve kâinatta her ne element varsa aynıısının insanlarda da olduğu delillerle ispatlanıyor. Görüldüğü gibi Nursî burada insandan hareketle kâinatı tanımlarken dedüksiyona, kâinattan yararlanarak insanı tanımladığında ise indüksiyona dayalı bir akıl yürütme biçimini kullanıyor.

Bilindiği gibi aklı doğru kullanmanın ilkeleri var. Örneğin özdeşlik ilkesi ve çelişmezlik ilkelerinin yanı sıra üçüncü halin imkânsızlığı ilkesi de var (Tarhan, 2013). Bedüzzaman Said Nursî bu ilkeleri tabiat risalesinde isabetli bir şekilde kullanıyor. Örneğin bir kâinat var olmuştur. *Bu kâinatı ya sebepler yapmıştır ya tabiat yapmıştır ya kendi kendine olmuştur ya da bir yaratıcı tarafından yapılmıştır*. Mantıken bu dört yoldan başka yol yoktur. İlk üç yolun yanlış olduğunun ispatlanması durumunda dördüncü yolun doğruluğu kabul edilir. Nursî bu kâinatın bir yaratıcı tarafından yaratıldığını, bir sahibi olduğunu ispatlarken önce ilk üç yol olan; sebepler yapmıştır, tabiat yapmıştır ya da kendi kendine olmuştur şeklindeki mantık yürütme bi-

Nursî, hayatın anlam ve önemine ilişkin doğru bildiklerini akıl yoluyla insanlara anlatmış, deliller sunarak ispatlamış ve insanları ikna etmiştir. İkna ve ispat özellikle imanî meselelerde çok önemlidir.

İlim tahsilinde
ve Risale-i Nur
öğretisinde
Nursî'nin en
çok kullandığı ve
Medresetüzzehra
modelinde
kullanılmasını
önerdiği bir diğer
öğretim yaklaşımı
soru-cevap
yöntemidir.

çimlerini çürütüyor, sonra dördüncü yol olan “bir yaratıcı tarafından yapılmıştır” mantık yürütme biçimini akla ve mantığa dayanan delillerle ispat ediyor. Aslında ilk üç yolun aklen çürütülmüş olması dördüncü yolun delilsiz kabulü anlamına gelirken Nursî şüpheye yer vermemek için tek yol olan dördüncü yolun doğruluğunu da aklen ispatlama yoluna gidiyor.

Eğitimde Aktivite ve Motivasyon

Eğitimde şevksizlik ve isteksizlik durumunun talebelerde ataletle sebep olduğunu ve yeteneklerin gelişmesine engel olduğunu belirterek, talebelerde melekelerin gelişimini sağlayacak öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasının önemini Nursî şöyle ifade ediyor. “*Talebelerde adem-i münazara ve soru-cevap sebebiyle şevksizlik ve melekessizlik ve atalet gibi bazı hal intaç etmiştir*” (Asarı-ı Bediye,2001).Burada münazara ve soru cevap gibi eğitimde öğrenciyi aktif kılan öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmaması durumunda öğrencinin tembelleşeceği, şevksiz ve isteksiz olacağı bu nedenle öğrenme etkinliklerine etkin olarak katılmayacağı, böylece kalitesiz ve verimsiz bir eğitimle, belirlenen hedeflerin gerçekleşmeyeceği vurgulanmaktadır. Eğitimde amaç, öğrencinin himmetinin pervaz etmesi ve belirlenen eğitimsel hedeflerin gerçekleşmesi olduğuna göre, o zaman eğitimde öğrenciyi o hedeflere ulaştıracak yöntem ve yolların kullanılması gerekmektedir. Eğitimde münazara tekniğinin özellikle vurgulanan bir öğretim yöntemi olmasının nedeni, ikna, ispat, delil ve söz ustalığını esas alması ve öğrencinin hür iradesini serbest olarak kullanmaya dayanmasıdır. Bu yöntemle talebeye, delil bulma, delil sunma, delil çürütme, savunma, söz ustalığı, ikna etme, usulüne uygun tartışma gibi becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Nursî, münazara suretinde tartışılabilir bir konuyu şöyle dile getiriyor. “*Asayiş ve emniyete dokunmamak şartıyla hiç kimse vicdaniyla, kalbiyle kabul ettiği bir fikirden dolayı mesul olamaz.*” Çünkü “*Bilim ve fikir hürriyetinin olmadığı yerde, bilimsel gelişme olmaz, öğrencinin şahsiyeti teşekkül etmez, silik ve taklitçi bir nesil yetişir.*” (Tarihçe-i Hayat, 1990). Hürriyet ile eğitim ilişkisini herkes Nursî gibi düşünebilir mi? Hayır. Herkes konuya ilişkin fikri ve düşüncesini savunmak ve ispatlamak ister mi? Evet. Peki, bunları yaparken kendini yeterli düzeyde güvende ve hür hissetmek ister mi? Evet. Ancak eğitimde münazara suretinde yapılan tartışmalar ikna ve savunma yetkinliğine dayandığı için sınırların ve ilkelerin belirlenmesi ve korunması gerekir. Kişinin vicdaniyla ve kalbiyle kabul ettiği bir fikri tam bir hürriyet içinde savunması, başkasının fikir ve hürriyetine de saygı göstermesi anlamına gelir. Nitekim münazaradan münakaşaya geçişin uygun olmadığı, özellikle imani meselelerin münakaşa suretinde tartışılmasının caiz olmadığı konusunda Nursî'nin telkinlerinin olduğunu biliyoruz.

İlim tahsilinde ve Risale-i Nur öğretisinde Nursî'nin en çok kullandığı ve Medresetüzzehra modelinde kullanılmasını önerdiği bir diğer öğretim yaklaşımı soru-cevap yöntemi. Eğitimde bu yöntem, hem vazgeçilmecek kadar önemli hem de eğitimde ve diğer ortamlardaki kullanımın-

da son derece dikkatli olmayı gerektirecek kadar hassastır. Bu hassasiyet ge- reği Nursî, soru cevap yönteminin uygulama biçimini ve kurallarını belirle- miştir. Şarktaki aşiret reislerinin suallerine cevap olarak hazırladığı Müna- zarat adlı eserinde soru sorma usulünü ve cevaplama biçimini açıklayarak bu yöntemin nasıl kullanılacağını belirlemiştir. Soru cevap yöntemi ile bir konunun ayrıntılı olarak incelenmesi, her soruya verilen cevaba bağlı olarak orta- ya çıkan yeni sorularla konunun detaylı olarak anlaşılması sağlanmakta- dır. İnsan zihnindeki cevaplandırılmamış sorular şüphelere, şüpheler ise ka- rarsızlık ve karamsarlıklara neden olabilir. Bu bağlamda Nursî'nin, yeni so- rularla insanların kafalarını karıştırmamak ve mahcup etmemek ancak ka- falarındaki soruları cevaplandırarak şüphelerini gidermek amacıyla bilhas- sa icazetini ve diplomasını pekiştirme döneminde "soru sorulmaz fakat her tür soru cevaplandırılır" şeklinde beyanlarda bulunduğu da bilinmektedir.

Eğitimde İlişkilendirme ve Kıyas

Nursî, Risale-i Nur öğretisinde özellikle anlaşılması ve öğrenilmesi zor ve öğrenilen bilginin zihinde bir şema ile temsil edilmesinin yani kalıcılı- ğının sağlanmasının güç olduğu durumlarda analogi tekniğini kullanmış- tır. Metaforik yaklaşım olarak da tanımlanan bu teknik; bilinmeyen, öğre- nilmesi zor veya yeni öğrenilen bir konuyu daha önce öğrenilen ve iyi bi- linen başka bir konu ile ilişkilendirilerek öğrenilmesini kolaylaştırmakta- dır. Nursî, ölmüş, çürümüş ve kemikleri dağılmış olan insanların tekrar na- sil diriltileceklerini anlatırken "Ruhların cesetlerine gelmelerine misal ise, ga- yet muntazam bir ordunun efradı istirahat için etrafa dağılmış iken yüksek sa- dalı bir boru sesiyle toplanmalarıdır"(Sözler, 2001) şeklinde bir analogi kulla- nıyor. Toprağa atılan tohumun bahar mevsiminde hayat bulup filizlendiğini ve havaların ısınması ile ürün vermeye hazırlandığını hemen herkes bilir. Ancak ölen insanların ahirette dirileceğine imanlı insanların inancı olmasın- a rağmen bunun nasıl olacağını bilmeyebilirler. İnsanlığın büyük çoğunlu- ğu yeniden dirilme hadisesinin ahirette gerçekleşeceğini biliyor ve inanıyor. Ancak bu dirilme hadisesinin nasıl gerçekleşeceği konusunu zihinlerinde canlandırıp anlamlandıramıyorlar. İşte bu konuyu anlatırken Nursî şu me- taforik yaklaşımı kullanıyor, "Toprağın altına atılan tohum vakti zamanı gel- diğinde nasıl diriliyorsa ahirette de insanlar öyle diriltilecektir." Nursî de ön- cekiler gibi "bu dirilme Allah'ın ol emri ile gerçekleşecek" deyip geçebilir- di. Fakat bu öğretim biçimi ile muhatap olan insanlar her baharda topra- ğın ve bitkilerin nasıl canlandığını gördükçe, ahirette insanların tekrar diril- tileceğine olan inançları ve bu dirilmenin nasıl olacağına ilişkin kanaatleri daha da güçlenmektedir. Metaforik anlamda bilinen ile bilinmeyen arasın- daki ilişkilendirmenin nasıl yapıldığına ilişkin Nursî şu manidar örneği ve- riyor. "Ben hâpishane denilen âlem-i berzahın kapısında durmuşum ve darağacı denilen istasyonda ahirete giden şimendiferi bekliyorum." Bu cümle benzetme, ilişkilendirme ve anlamayı kolaylaştırma adına kurulabilecek en iyi me- taforik yaklaşım olarak kabul edilebilir.

Risale-i Nur öğretisinde benzetme ve ilişkilendirme yaklaşımlarında

Nursî, Risale-i Nur öğretisinde özellikle anlaşılması ve öğrenilmesi zor ve öğrenilen bilginin zihinde bir şema ile temsil edilmesinin yani kalıcılığının sağlanmasının güç olduğu durumlarda analogi tekniğini kullanmıştır.

Bir öğretmen,
eğitimci, mürşit
vb. öğreticilik
ve irşat görevini
üstlenenler,
insana bakınca
kâinatı, kâinata
bakınca insanı
görebilecek,
bir çiçekten
bir böcekten
Yaratıcının
kudretini görecek
kadar keskin bir
gözlem becerisine
sahip olmalıdır.

olduğu gibi kıyas yönteminden de yararlanmış ve bu yöntem etkin olarak kullanılmıştır. Mantıkta iki şey arasındaki ilişkiyi benzetme veya mukayese yaparak üçüncü bir hükme varma veya sonuca ulaşma işlemine kıyas denmektedir. *Eğer Allah'a muhabbetiniz varsa, Habibullah'a ittibâ edilecek. İttibâ edilmezse, netice veriyor ki, Allah'a muhabbetiniz yoktur.* Burada Nursî'nin mantık kurallarını ve önermeleri büyük bir üstatlıkla kullandığını görüyoruz. Eğer bir önermede sonucu veya zıddı bizzat kendisinde zikredilen bir kıyas kullanılıyorsa buna kıyâs-ı istisnâi denir. "Güneş doğmuş ise, gündüz olmuştur." "Gündüz değilse, o zaman güneş doğmamıştır." Yine Risale-i Nur öğretisinde mevcudattan yararlanarak Allah'ın sonsuz kudretine ulaşmayı sağlayan seçmeli ve birleşik kıyas yöntemleri de kullanılmıştır. Örneğin, bir çiçek alıyorsunuz ve onda tefekkür ediyorsunuz, o çiçekten Allah'la bağlantı kurarak kâinat kitabını okumaya çalışıyorsunuz. Burada çiçeğin mükemmel olduğunu düşünüyorsunuz, çiçeğin mükemmel olması çiçek yapma fiilinin mükemmel olmasını gösteriyor. Fiilin mükemmel olması o çiçeği yapan ismin mükemmel olmasını gösteriyor. İsmi mükemmelliği sıfatın mükemmelliğini gösteriyor. O renkleri, o özellikleri, o boyayı bir araya getirecek sanatkârlık sıfatlarının mükemmelliğini, sıfatın mükemmelliği de Zatin mükemmelliğini gösterir. O halde bunu yapan Zat o kadar mükemmel bir Zattır, diye kıyas yapıyorsunuz (Tarhan,2013). Burada bir cisim veya bir çiçeğin mükemmelliğinden Allah'ın mükemmelliğine ulaşıyorsunuz yani basit kıyas kullanıyorsunuz. Ancak neden başka bir cisim değil de bir çiçeği tercih ediyorsunuz? Çiçeği tercih etmeniz seçmeli kıyası kullandığınız anlamına geliyor. Son olarak çiçeğin mükemmeliyetinden fiilin mükemmeliyetine, fiilin mükemmeliyetinden ismin mükemmeliyetine, ismin mükemmeliyetinden de Zatin mükemmeliyetine ulaşıyorsunuz. Yani birleşik kıyası kullanıyorsunuz. Burada bir cisim alıyorsunuz, Allah'ın isimlerini kolayca görebileceğiniz ve okuyabileceğiniz bir cisimden kâinatı okuyorsunuz ve oradan da Allah'ın sonsuz kudretine ulaşıyorsunuz. Bunu yaparken kıyas yoluyla mantık yürütüyorsunuz.

Kainatın Keşfi ve Gözlem

Bir öğretmen, eğitimci, mürşit vb. öğreticilik ve irşat görevini üstlenenler, insana bakınca kâinatı, kâinata bakınca insanı görebilecek, bir çiçekten bir böcekten Yaratıcının kudretini görecek kadar keskin bir gözlem becerisine sahip olmalıdır. Çünkü kainatta zerreden şemse cüz kül her şey birbiriyle alakadardır. Bu alakayı keşfederek hakikate ulaşmak iyi bir gözlemlerle mümkündür. Nursî bu yöntemi etkin olarak kullanmış, çok isabetli gözlemlerde bulunmuş ve gözlemlere dayanak hakikate ulaşmanın mantıklı yollarını göstermiştir. Mesela, *"Evet, kemik gibi bir kuru ağacın ucundaki telgibi incecik bir sapta gayet münakkaş, müzeyyen bir çiçek ve gayet musanna ve murassa bir meyve, elbette gayet san'atperver, mucizekâr ve hikmettar bir saniin mehasin-i san'atını zişuura okutturan bir ilannamedir."* (Sözler, 2001) diyerek gözlem ve keşfin güzel bir örneğini göstermiştir. Kemik gibi kuru bir ağacın ucundaki tel gibi ince sapta, süslü çiçekler ve lezzetli meyveler görüyorsunuz. Bu hayretengiz durum size bir şey anlatıyor, bir mesaj veriyor. İyi

bir gözlemler mesajı doğru okursanız, san'atperver, mucizekâr ve hikmettar bir Sani'e ulaşırsınız. Onun mehasin-i san'atını zıhuura okuttuğunu görürsünüz. Dahası tüm mevcudatı sonsuz kudret ve hikmet sahibi yaratıcının ilannamesi olarak görürsünüz ve ona göre muamele eder ve yaşarsınız. Nursî'nin "Güzel gören güzel düşünür. Güzel düşünen, hayatından lezzet alır." Sözü nasıl görürseniz öyle yaşarsınız hakikatini bize göstermektedir. Bu hakikat eğitimde dikkate alınmalı, doğru gözlem yapma becerisi öğrenciye kazandırılarak kendisi ve çevre ile barışık özgüveni yüksek, topuma ve değerlerine saygılı, üretken bireylerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Siz öğrenciye mevcudata nasıl bakmasını öğretirseniz o öyle bakacak, nasıl görmesini öğretirseniz öyle görecektir. Kendisini ve mevcudatı da bu minvalde anlamlandıracaktır.

Allah mevcudatı birbiriyle ilişkili olarak bir sistem bütünlüğü içinde ve hassas bir denge üzerine yaratmıştır. Böylece kâinattaki her şey birbiri ile ilişkili ve birbirini etkilemektedir. Bu ilişki kanattaki denge açısından da önemlidir. Yani siz kâinatın sırrını insanın yaratılış gayesinden bağımsız olarak çözeemezsiniz. Olayları, olguları, hadisatı, keşfetmek, bulmak ve anlamak mı istiyorsunuz? O zaman geniş bir bakış açısıyla, insanla ve birbiriyle ilişkili her şeyi dikkate almak durumundasınız. Yani disiplinler arası bir bakış açısı geliştirmelisiniz. Nursî, özellikle ilişkili konuların birbirinden bağımsız olarak ele alınmasının sakıncalarını şu sözle ifade etmektedir. "*dinde hassas, muhakeme-i akliyyede noksan.*" Bir Müslüman'ın dinde hassas olması ebedette önemlidir. Ancak Müslüman aklî muhakemeden nakıs olmamalıdır. Burada öğrencinin bir bütün olarak eğitilmesinde ilimlerin cem edilmesinin önemini vurgulayan Nursî şu mükemmel tanımlamayı yapıyor. "*Vicdanın ziyası, ulum-u diniyedir, aklın nuru, fûnun-u medeniyyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. O, iki cenab ile talebenin himmeti pervaz eder. İfırak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile ve şüphede tevellüd eder*" (Münazarat, 1998). Burada mantık, din ve fen ilimlerinin tüm eğitim modellerinde ve kademelerinde birlikte ele alınmasının önemsenmesi ve Medresetüzzehra eğitim modelinin de bu minvalde temellendirilmesi, yeni ve etkili bir uygulama olarak kabul edilmektedir. Müslüman'ın hem dinde hassas hem de akli muhakemede güçlü olmasını sağlayacak olan fen ve din ilimleri birlikte okutulmazsa ne olur? Fen ilimlerinden yoksun din ilimlerinin sonunda bir taassup ortaya çıkabileceği gibi, din ilimlerinden yoksun fen ilimlerinin sonunda da hile ve şüphede ortaya çıkabilir. Bilindiği gibi yüz yıl öncesine kadar pozitif bilimler, deney ve gözlem süzgecinde geçmeyen bilgiyi doğru bilgi olarak kabul etmiyordu. 1913 yılında B. Russell adında bir matematikçi mantık ile matematiği birleştirme yoluna gitti. Sonra mantık ile fiziğin birleştirilmesinde de teorik fizik ortaya çıktı (Tarhan, 2013). 1988 yılında H. Gardner çoklu zeka kuramını oluştururken sekiz zeka alanı belirlemiş ve mantıkla matematiği aynı zeka alanında değerlendirmiştir. Bütün bu birleştirme işlemlerinde amacın daha güvenilir yollarla gereceğe ulaşmak olduğunu görüyoruz. Bugün pozitif ilimlerin statik yapısını değiştiren disiplinler arası yaklaşımdır. Nursî bunu keşfetmiş, insanlık ilminin temelini oluşturan din ilimleri ile fen ilimlerinin mutlaka

Allah mevcudatı birbiriyle ilişkili olarak bir sistem bütünlüğü içinde ve hassas bir denge üzerine yaratmıştır. Böylece kâinattaki her şey birbiri ile ilişkili ve birbirini etkilemektedir.

Hıristiyan Batı
dünyasının
gelişmişliği ve
kalkınmışlığı,
İslam âlemi ile
hep kıyaslanmış
ve onlardaki
gelişmişlik ile
bizdeki geri
kalmışlığın
nedenleri
sorgulanmıştır.

barıştırılması ve birlikte mektep ve medreselerde okutulması gereğini vurgulamış ve hakikatin fenlerle din ilimlerinin imtizacından doğacağını belirtmiştir. Din ilimleri vücuttaki kalp gibidir ve insan bütün kuvvetini, sağlığını ve hareket kabiliyetini ondan alır. Fen ilimleri ise doğru yolu gösteren akıl gibidir ve yine o olmadan insan gücünü tam olarak kullanamaz. Bir kuş düşünün, özgür bir şekilde gökyüzünde süzülerek uçabilmesi için iki kanadının da sağlıklı olması gerekir. İşte bu kanatlardan biri dinî ilimler diğeri ise fen ilimleridir. Bu nedenle Nursî, mealen “*İnsan, akıl ve kalp boyutunda eğitilmelidir*” ilkesinde ısrarcı olmuştur.

Eğitim yoluyla hakikatlere ulaşmak için disiplinler arası yaklaşımın ortaya koyduğu anlayışı destekleyen başka bir akıl yürütme biçimi de “bütün parça ilişkisi”dir. Bütün parça ilişkisi bir sistem yaklaşımı içinde olay ve olguları incelemektedir. Sistem bir bütündür ve alt sistemlerden yani parçalardan oluşur. Alt sistemlerin birinde veya bütünü meydana getiren parçaların birinde meydana gelecek bir arıza veya rahatsızlık sistemin bütününe etkiler. Kâinat bir sistem bütünlüğü içinde belli bir düzen ve intizam içinde işler. En küçük parçası en büyük parçası ile ciddi alakadardır. Büyük küçük hiçbir parça kâinat nizamı dışında hareket edemez ve kâinat bütünlüğünden bağımsız davranamaz. Nursî, kâinattaki bu dirlik ve birliğe, bu düzen ve intizama bakarak bu kâinatın bir sahibinin olduğunu ispatlamaya çalışırken bütün parça ilişkisi ve sistem bütünlüğü ilkesinden hareket etmiştir. “*Kâinatı halk edemeyen, bir zerreyi halk edemez. Bir zerreyi tam yerinde halk edip muntazam vazifeleriyle çalıştıran, yalnız kâinatı halk eden Zat olabilir.*” söylemi ile Nursî kâinatın hangi kurallar dâhilinde nasıl işlediğinin daha kolay anlaşılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda siz mevcudatı bir bütün olarak ele alır incellerseniz kâinatın kendisine ulaşırsınız o zaman kâinat size anlamlı gelir. Ama siz kâinatı parçalara ayırırsanız ve parçalar arasındaki ilişkinin dayandığı kuralları dikkate almazsanız o zaman siz anlamlı bir mevcudata ulaşamazsınız. Yani bütünü parçalara ayırdığınızda eğer ilişkisel kuralları dikkate almadan parçaları tekrar bir araya getirip bütüne ulaşmaya çalışırsanız boşluklar bırakırsınız, orijinal bütünü yakalayamazsınız. Bu ilke bizi Adetullah’a götürür. Kâinat parçalardan meydana gelmiş bir bütündür ve bütün parça arasındaki işleyiş Allah’ın kâinata koyduğu kurallara göre gerçekleşir.

Hıristiyan Batı dünyasının gelişmişliği ve kalkınmışlığı, İslam âlemi ile hep kıyaslanmış ve onlardaki gelişmişlik ile bizdeki geri kalmışlığın nedenleri sorgulanmıştır. Bu sorgulamada eğitim önemli etken faktör olarak görülmüş ve kalkınmanın da bilinçlenmenin de eğitim yoluyla gerçekleştiği bilgisi yaygınlık kazanmıştır. Eğitim ve eğitim veren kurumlar öğrencileri gerçek hayata hazırlayan kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Ancak günümüzde bu yetmiyor, eğitim kurumları öğrenciyi gerçek hayata hazırlamanın ötesinde gerçek hayatın kendisi olmalıdır. Öğrenci gerçek hayattaki sorunları görebilmeli ve bu sorunlara çözümler üretebilmelidir. Nursî, İslam âleminin gelişmesinin önündeki engelleri görmüş ve bunların nasıl aşılacağına ilişkin çözüm önerilerini de şu ifadesinde sunmuştur. “*Bizim düşmanımız cehalet, zarûret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı sanat, marifet, ittifak*

silâhıyla cihat edeceğiz” (Tarihçe-i hayat, 1990). Siz, okullarınızda öğrencilerin, toplumdaki cehalet, zaruret ve ihtilaf gibi sorunları görmelerini sağlayacak bir eğitim anlayışı benimsemelisiniz. Sorunu doğru teşhis etmeseniz, doğru tanımlayamasanız çözüm üretmeniz de mümkün olmayabilir. Eğer İslam âleminin gelişmesinin önündeki engelleri yani sorunu doğru tespit ederseniz çözümünün de san’at, marifet ve ittifakta olduğunu görürsünüz. Sorunun çözüm yolu sunulduktan sonra çözüm sürecinin nasıl işleyeceği konusunda da şu öneride bulunur. “Kılıçlarınızı fen ve san’at ve tesanüd-ü hikmet-i kur’aniye cevherinden yapmalısınız.” Sorunun sağlıklı ve kalıcı olarak çözüme kavuşturulması için çözüm sürecinin doğru ve etkin olarak yürütülmesi gerekir.

Sonuç

Osmanlının son dönemlerine tanık olan Nursî, İmparatorluğun çöküşüne neden olan unsurları görmüş ve analiz etmiştir. Özellikle eğitim kurumlarındaki işlevsizlik, verimsizlik, farklı eğitim kurumu mensuplarıyla olan ilişkileri, birbirlerini suçlayıp düşman ilan etmeleri bu çöküşün önemli nedenleri olarak saptanmıştır. Eğitimin toplumların kalkınmasındaki etkisinin bilincinde olan Nursî; işlevsel, verimli, din ilimleri ile fen ilimlerini bütünleştiren, disiplinler arası, akli doğru kullanan bir eğitim modelinin hayalini kurmuştur. Bu model; yerleşim alanı, okutulacak dersler, esas alınacak öğretim dilleri, öğretim ortamı ve fiziki mekânlar, öğretim yöntem ve yaklaşımları, öğretmen ve öğrencilerin özellikleri bakımından ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Nursî'nin özellikle üzerinde durduğu ve talebenin himmetini pervaz ettirecek olan öğretim yöntem ve yaklaşımları modelde ön plana çıkarılmıştır. Her birey kendi öğrenme hız ve kapasitesine göre öğrenir gerçeğinden hareketle Nursî, grup içinde de olsa toplum içinde de olsa bireyin kendisini muhatap almış ve direk ona hitap etmiştir. Yani öğretme öğrenme sürecinde öğrencilerin bireysel özelliklerindeki farklılıkları dikkate alarak farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma yoluna gitmiştir.

Nursî, teşbih ve temsilleri hakikatlerle ilişkilendirerek yaşamın bir parçası haline getirmiş ve öğrencinin tüm duyu organları ile temsilin içine girmesini sağlamıştır. Böylece birey öğrenme sürecine ne kadar fazla duyu organıyla katılırsa öğrenme o kadar kolay ve kalıcı olur ilkesi gerçekleştirilmiştir. Öte yandan bilinenden yararlanarak bilinmeyenin öğretimini kolaylaştırmak, bilinmeyen ve öğrenilmesi zor olan konuları iyi bilinen konularla ilişkilendirerek öğrenmenin gerçekleştirilmesi, Risale-i Nur öğretisinde metaforik yaklaşımın etkin olarak kullanıldığını göstermektedir. Kâinatın yaradılış gayesini keşfetmeye yönelik olan müspet felsefenin akli kullanmaya verdiği önemi ve aklın doğru kullanılması durumunda hakikate ulaşabileceğini vurgulayarak akli etkin olarak kullanmayı önemsemiştir. Akli doğru kullanmayı eğitim modelinin temeline alan Nursî, kâinatı anlama konusunda, zerreden şemse kâinattaki her şeyi bütün parça ilişkisi ve bir sistem bütünlüğü içinde ele almış ve bu süreçte indüksiyon ve dedüksiyon mantık yürütme yollarını kullanmıştır.

Osmanlının son dönemlerine tanık olan Nursî, İmparatorluğun çöküşüne neden olan unsurları görmüş ve analiz etmiştir. Özellikle eğitim kurumlarındaki işlevsizlik, verimsizlik, farklı eğitim kurumu mensuplarıyla olan ilişkileri, birbirlerini suçlayıp düşman ilan etmeleri bu çöküşün önemli nedenleri olarak saptanmıştır.

Öğretimde
tembellik ve
isteksizliği intaç
eden öğretim
yöntemlerinden
kaçınılması
gerektiğini
savunan Nursî,
eğitim modelinde
günümüzde
en çok tercih
edilen, tartışma,
münazara ve soru
cevap gibi öğretim
yöntemlerinin
kullanılmasını
tavsiye etmiştir.

Öğretimde tembellik ve isteksizliği intaç eden öğretim yöntemlerinden kaçınılması gerektiğini savunan Nursî, eğitim modelinde günümüzde en çok tercih edilen, tartışma, münazara ve soru cevap gibi öğretim yöntemlerinin kullanılmasını tavsiye etmiştir. Öğretme öğrenme sürecine bireyin aktif katılımını sağlayan bu öğretim yöntemleri aynı zamanda bireyin eleştirel ve yansıtıcı düşünme becerilerinin gelişimine önemli derecede katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan Nursî, öğretmenin nitelikli, adil ve dürüst olması öğrencinin kendini hür hissetmesi, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Eğitimde öğrenciye kazandırılacak olan bilgi, beceri, tutum ve değerler toplumsal gerçekleri yansıtma özelliğine sahip olmalıdır. Öğrenci eğitim sürecinde gerçek hayatın kendisini görmeli, olay ve olgulara vakıf olmalıdır. Bu amaçla eğitimde proje ve sorun temelli öğretim yaklaşımlarının etkin olarak kullanılması kalite ve verimliliği artıracaktır. Böylece Nursî, gelişme ve ilerlemenin önündeki engelleri ve bu engellerin üstesinden gelme yollarına ilişkin olarak telkinlerde bulunmuştur. Yani sorunları doğru tespit edip tanımlayarak ve sorunlara uygun çözüm yollarını önererek proje mantığının gelişmesine katkı sağlamıştır. Ders içeriklerinin öğrenci seviyesine uygun olması, öğretmenin öğrenci seviyesini dikkate alarak dersini işlemesi Nursî'nin eğitim modelinde belirtilen önemli ayrıntılar olmuştur.

Medresetüzzehra'nın bir dünya eğitim modeli olarak kabul edilmesi için yeterince gerekçenin var olduğu görülmektedir. Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç önemli öğrenme alanına sahip olan insanoğlu çeşitli nedenlerle bu üç alan arasında sağlıklı bir denge kuramamıştır. Oysa mevcudatı anlama konusunda akıl ve mantığı doğru kullanmak kadar kalp ve hislerimizin de etkin ve eğitilmiş olması gerek. Bu iki öğrenme alanının insanda oluşturduğu olgunluğu gerçek yaşama dönüştürecek psikomotor bir olgunlaşmaya da elbette ihtiyaç vardır. Uygulayacağınız eğitim modeli bireyi gerçek hayat ile ilişkili ve donanımlı olarak eğitmelidir. Bir çiçeğin, bir böceğin yaratılış gayesini ve kainattaki dengenin oluşturulmasındaki görevini anlamak ona nasıl davranılması ve muamele edilmesi gerektiğini de ortaya koyar. Anlama ve muamele etme anlayışı eğitim yoluyla insana kazandırılan özelliklerdir. İnsanoğlu öğrenebilme potansiyeline sahip olarak yaratılmıştır. Bu potansiyele rağmen her bireyin öğrenme hız ve kapasitesi birbirinden farklıdır. Böylece öğretme öğrenme sürecinde farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması önemlidir. Ayrıca kainatı ve mevcudatı anlamak için kainatın bir sistem bütünlüğü içinde incelenmesi, fen ile dini ilimlerinin birlikte okutulması ve anlaşılması zor olan konular için teşbih, temsil, ilişkilendirme, benzetme ve münazara gibi öğretim tekniklerinin kullanılması gerekmektedir.

Abstract

Education is the work of enthusiasm, willingness and volunteering. Teaching methods that cause reluctance, lack of rigidity and leniency in education should be avoided. Today, the most preferred way of adopting teaching methods such as discussion, debate, representation, story, case study and question and answer constitutes the methodological basis of the Medresetüzzehra. In addition to the induction and deduction approaches, which are forms of reasoning in the sense of events and phenomena, the approach of teaching in the model of Medresetüzzehra in the metaphorical approaches undertaking the task of analogy and association. These teaching methods, which provide the active participation of the individual in the teaching learning process, also contribute significantly to the development of the individual's critical, reflective, constructive and constructivist thinking skills. On the other side, it is stated that the teacher has a qualified, fair, honest and democratic understanding and that it is important for the student to feel free and to express his feelings and thoughts freely. The knowledge, skills, attitudes and values to be gained in education should have the ability to reflect social facts. In the student education process, real life must be seen; events and facts should be found. For this purpose, effective use of project and problem based teaching approaches in education will increase quality and productivity. In this context, the model and the suggestions about development and the obstacles in front of the progress and the ways of overcoming them are considered in the model. In addition, the content of the course is appropriate to the student's level, and the process of taking the course taking into consideration the teacher's student level has become an important detail specified in the model of the Medresetüzzehra training.

Keywords: Medresetüzzehra, education, teaching, method, approach

Kaynakça

- Akçe, Z. (2013). Medresetüzzehra İhtiyacının tarihsel Kökleri. Said Nursî'nin Eğitim Felsefesi "Medresetüzzehra", Merak yayınları.
- Ertuğrul, H. (1996) Eğitimde Bediüzzaman Modeli. Yeni Asya Yayınları
- Gardner. H. (2009).Çoklu Zekâ Kuramı: *Yaratıcılık ve Gelecek İçin Beş Akıl. Sebît Yayınları.*
- Nursî, B. S. (2001). Risale-i Nur Külliyyatı, Mektubat. Sözler Yayınevi.
- Nursî, B. S. (2001). Risale-i Nur Külliyyatı, Muhakemat ve İman Küfür Muvazeneleri. Yeni Asya Neşriyat
- Nursî, B. S. (1999). Risale-i Nur Külliyyatı, Münazarat. Yeni Asya Neşriyat.
- Nursî, B. S. (2001). Risale-i Nur Külliyyatı, Divan-ı Harb-i Örfi. Yeni Asya Neşriyat.
- Nursî, B. S. (2001). Risale-i Nur Külliyyatı, Mesnevi-i Nuriye, Yeni Asya Neşriyat.

-
- Nursî, B. S. (1990). Risale-i Nur Külliyyatı, Tarihçe-i Hayat. Yeni Asya Neşriyat.
- Nursî, B. S. (2001). Risale-i Nur Külliyyatı, Asar-ı Bediye. Envar Neşriyat.
- Nursî, B. S. (1992). Risale-i Nur Külliyyatı, Asa-yı Musa. Sözler Yayınevi.
- Nursî, B. S. (2001). Risale-i Nur Külliyyatı, Sözler, Sözler Yayınevi.
- Nursî, B. S. (1994). Risale-i Nur Külliyyatı, Emirdağ Lahikası. Sözler Yayınevi.
- Tarhan, N. (2012). Dinî Değerlerin Yeniden Keşfi Bağlamında Bediüzzaman'ın Devrim Yapacak Fikirleri, Tezleri ve Görüşleri, Said Nursî'nin Eğitim Felsefesi "Medresetüzzehra", Merak Yayınları.

